

נת: הרצון שלא להאמין

שהוא בהכרח תמיד נכון ולא ניתן להתווכח אתו. זה היה עובד אילו הוא היה מדבר על משהו כמו "כללות ההוויה" – ביטוי רחב ופתוח שיכול לכלול את גם מה שמעבר לטבע; אך בכך שבחר לדבר דווקא על ה"קוסמוס", היקום הפיזי, הוא הניח את המבוקש ופסל מראש את האפשרות שיש משהו מעבר לחומר.

אבל הדוגמא העכשווית החזקה ביותר לרצון-שלא-להאמין האתאיסטי היא תגובתם של מדענים רבים למה שהפך להיות נתון שאי אפשר להתווכח איתו: ה"פּוֹנוּן העדין" (fine-tuning) של היקום, כלומר העובדה שחוקי הטבע מותאמים באופן מדויק לאפשר חיים ביקום. אילו כל אחד מהמשתנים בטבע – למשל עוצמת כוח הכבידה או מטען האלקטרון – היה שונה אפילו בעשירית המעלה, החיים על פני כדור הארץ, או אפילו כדור הארץ עצמו, לא היו יכולים להתקיים.

לכאורה לפנינו ראייה מוחצת לכך שהיקום עוצב בקפידה על ידי מתכנן תבוני. אך אל תמעיטו בכוחו של הרצון שלא להאמין. כמו בוני מגדל בבל שהמציאו מחזור דמיוני של מבולמים כדי להתכחש לרעיון הנס, כך גם האתאיסטים גייסו ישויות דמיוניות כדי להתכחש לרעיון הבורא, ועלו על קודמיהם. אם היקום שלנו מכוּוּן באופן עדין לאפשר חיים, הם הסיקו, סימן שהוא חלק מרצף של אינסוף יקומים, שבכל אחד מהם שוררים חוקי טבע מעט שונים! לפי זה, העובדה שהיקום כה מכוּוּן לחיים אינה מפליאה: הוא פשוט מאד היקום היחיד בו יש מישהו שבכלל ישים לב לזה...

היכן הם אינסוף היקומים אלו, אתם שואלים? כאן מגיע החלק הכי טוב: היקומים האחרים הינם לגמרי מקבילים לשלנו. אין, ולא יכולה להיות, שום נקודת השקה בין היקומים. עלינו פשוט, ובכך... להאמין שהם קיימים.

קל לראות כמה מגוחך הפתרון הזה לבעיית הכוּוּן העדין של היקום. במקום להניח את קיומו של נעלם אחד – מתכנן תבוני יקום – הוא מניח אינסוף יקומים נעלמים. רעיון זה אינו תוצר של ספקנות או חקירה חופשית, אלא נובע ממה שהיה אחר ופשוט הרבה יותר: הרצון העז שלא להאמין בבורא לעולם.

נקודה למחשבה: יש לפחות שתי נקודות אור ברצון שלא להאמין. האחת היא, שעצם קיומו בנפש האדם מהווה, בהפוך על הפוך, עוד ראייה למציאות הבורא. העמידה התקיפה והעיקשת על כך שאין מציאות מעבר לטבע ולחומר אינה אלא השתקפות ארצית של מה שנקרא "עצמות השם" – תמצית ההוויה האלוקית המוחלטת. ה' כביכול החדיר חלק מעצמותו לבריאה, וחלק זה הוא שאחראי לאשליה החזקה שאין דבר מחוצה לה.

נקודת האור השנייה היא שהרצון שלא להאמין מזכיר לנו את כוחם של הרצון והבחירה בעיצוב תמונת עולמנו. מסתבר שכשמאד רוצים להאמין במשהו, הוא הופך לאמיתי עבורנו. מהרצון שלא להאמין בה' אפשר אפוא לשאוב השראה לאמונה בו. אם ממילא אי אפשר לברוח מהאמונה, לא נותר לנו אלא לבחור כמה אנחנו רוצים להאמין – וללכת על זה.

לפי אחד ממדרשי חז"ל, הטעם לבניית מגדל בבל היה פרקטי לגמרי. בוני המגדל גדלו בעידן שאחרי המבול, וחיו בצל האימה שמא אסון כזה יחזור על עצמו. כמובן, ה' כבר הבטיח שלא יהיה עוד מבול, אך בוני המגדל חדלו להאמין בו. בדורם לא היו נביאים ולא ראו נסים גלויים חדשים, וגם תוחלת החיים האנושית התכווצה לאורך סביר יחסית של 120 שנה. בורא העולם החל להסתיר את פניו, והיה די בכך מבחינתם כדי לחדול להאמין בו. לכן גם למבול הם חיפשו הסבר מדעי, טבעי.

חיפשו ומצאו. לפי רישומיהם, המבול התרחש בשנת 1656 שנה לבריאת העולם. ומכיוון שלשיטתם לא היה מדובר באירוע נסי או על-טבעי, הרי שהוא חייב היה להיות חלק ממחזור טבע כלשהו. מה לעשות שאף אחד ממחזורי הטבע הנצפים לא מתאים למספר זה? פשוט מאד: ממצאים מחזור שמתאים. אם המבול התרחש בשנת 1656, הם הסיקו, סימן שכל 1656 שנה מתמוטט הרקיע! זו הייתה הסיבה לבניית מגדל בבל: בוניו רצו להקים סמוכות שיחזיקו את הרקיע, כדי שלא יתמוטט בסיבוב הבא.

מדרש זה ממחיש לנו נטייה אנושית מרתקת: הנטייה להתכחש בתוקף לתופעות או אירועים על-טבעיים, ולהתעקש שהם חלק מהסדר הטבעי של הדברים. הקדוש ברוך הוא יצא מגדרו ומחה את האנושות במבול כדי לפתוח דף חדש עם נת, והנה דורות ספורים מאוחר יותר קמים כמה מצאצאיו ואומרים שהמבול הזה לא היה אלא חלק ממחזור טבע ענק, כמו מין כוכב שביט מרוחק המבקר אותנו אחת לכמה עידנים.

הפילוסוף האמריקאי וויליאם ג'יימס מסר ב-1896 הרצאה מכוונת בשם "הרצון להאמין", ובה הגן על הלגיטימיות של אמונה במצבים שאין בהם ידע וודאי ומוחלט. כ-90 שנה מאוחר יותר, עשתה הדיפלומטית האמריקאית ג'יין קירקפטרק פרפאזה על הביטוי של ג'יימס, ודיברה על "הרצון שלא להאמין" – הסירוב להאמין במשהו, למרות שהראיות לאמיתותו ניצבות מול עיניך. קירקפטרק התכוונה בכך להתכחשותו של השמאל האמריקאי לרעות החולות של הקומוניזם, אך הביטוי שלה מתאים לתיאור כל סוג של סירוב להאמין באמת פשוטה, כמו זה של בוני מגדל בבל.

אמונת האתאיסטים

היכן ביכולתנו לראות את סינדרום בוני מגדל בבל בדורנו שלנו? יותר מכל ניתן לראותו בהתעקשותם של מדענים אתאיסטיים, שהעולם וכל אשר בו ניתנים להסברה אך ורק במונחים של חומר וחוקי טבע.

בדורנו, כמו בדורם של בוני מגדל בבל, אין עוד ניסים גלויים המשדדים את חוקי הטבע, וגם לא התרחש לאחרונה מבול בסדר גודל תנכ"י שבעת צריך להסבירו. אי לכך, הרצון-שלא-להאמין האתאיסטי מתבטא בהתכחשות למשהו גדול יותר: לכך שעצם קיומו של העולם, על המורכבות הבלתי-נתפסת של חוקיו, חלקיקיו וכוחותיו, הם פלא על-טבעי אחד גדול.

קחו למשל את סדרת הטלוויזיה הנודעת "קוסמוס" שכתב והנחה האסטרופיזיקאי האמריקאי קרל סייגן. סייגן פתח את הסדרה במילים "הקוסמוס הוא כל מה שישנו, או אי פעם היה, או אי פעם יהיה". סייגן ניסה לומר "טאוטולוגיה", כלומר משפט

עקבו אחרי ניר מנוסי